

PERE POLO FERNÁNDEZ
Secretari General de l'STEI

Vint anys d'Educació a les Illes

oler, en poques línies, fer una aproximació als darrers vint anys de l'educació a les Illes Balears és una tasca gairebé impossible i voler fer-ho des de la perspectiva d'un sindicat que compleix enguany vint anys encara és més difícil pel caramull de records, anècdotes i vivències que surten a l'exterior quan s'intenta seguir un fil conductor que va des de l'any 1977 fins a l'actualitat. Tot i les dificultats, ens animam a fer una exposició dels fets i a comentar-los amb la consciència clara que quedaran sense tractar moltes qüestions que algun dia esperam que siguin objecte d'un estudi més rigorós i complet.

La Guerra Civil del 1936 va interrompre de manera dràstica una època, la de la II República, on l'ensenyament va ser una prioritat bàsica cap a un objectiu clar: la democratització real del saber.

Fins als anys seixanta no s'aprecien canvis socials significatius, que deriven de la pròpia dinàmica econòmica que va multiplicar la renda a partir del 1963. En educació, aquests canvis es concreten en la Llei general d'educació de 1970. La llei Villar Palasí va estendre l'escolaritat obligatòria fins als 14 anys, encara que no es pogué arribar al cent per cent per manca de recursos, i va intentar donar resposta al desfasament existent entre la realitat política i la realitat social, dins un marc polític dictatorial.

La resposta a la llei Villar Palasí va ser, des del camp progressista, l'Alternativa Escuela Pública (curs

1975-1976), que promovia una xarxa educativa finançada amb recursos públics, gratuïta, gestionada democràticament, pluralista, laica, activa, científica i compromesa amb la pròpia realitat.

Els sindicats, que havien realitzat la seva tasca de manera clandestina o a través de l'estructura del sindicat vertical, amb el canvi de règim varen ésser legalitzats.

A les Illes Balears, l'STEI sorgeix dels moviments unitaris de les treballadores i els treballadors de l'ensenyament que s'organitzen —a les acaballes del franquisme— com a coordinadora de mestres a l'ensenyament públic (curs 1975-1976) i, paral·lelament, a l'ensenyament privat, i impulsen candidatures democràtiques, al si del sindicat vertical, que resulten guanyadores.

El projecte era construir un sindicalisme unitari que aglutinàs, des de posicions progressistes, la majoria dels treballadors i les treballadores de l'ensenyament.

El desembre del 1977, com a confluència d'ambdós moviments, es va constituir l'STEI. El primer congrés es va celebrar l'1 de desembre de 1978.

Aquest model rompia amb el professionalisme i el corporativisme de l'antic sindicat vertical i pretenia el control del sistema educatiu a tots els àmbits, tant en els continguts i les estructures com en el funcionament. Un sindicalisme que defensàs tots els treballadors i les treballadores de l'ensenyament, docents i no docents.

Els treballadors de l'ensenyament privat assumiren parcel·les de representativitat a través de les eleccions en el si del sindicat vertical i el desbordaren. A l'ensenyament públic l'ocasió es presentà quan el ministre Robles Piquer convocà eleccions a representants provisionals de Magisteri. A la majoria de províncies, per exemple les Illes Balears, s'imposaren candidatures progressistes.

El model sindical unitari, representat per l'STEI a les Balears i per l'UCSTE (Unión Confederal de Sindicatos de Trabajadores de la Enseñanza) en l'àmbit de l'Estat, coincideix amb l'existència de poderoses centrals sindicals en altres sectors. Això tingué com a conseqüència que alguns militants plantejassin el debat sobre la conveniència de seguir amb el model unitari o construir el sector d'ensenyament de les centrals. El PSOE sempre donà suport a FETE-UGT i el PCE, que inicialment defensà el model unitari, decidí reforçar CCOO.

És important destacar el paper que, abans de la legalització dels sindicats, va tenir el Col·legi de Doctors i Llicenciats, organisme que, dirigit pel sector progressista, tenia entitat jurídica que li permetia alguna capacitat negociadora o de denúncia de la repressió. Els mestres, que no podien formar part del Col·legi, s'agruparen en primera instància en l'Associació d'Antics Alumnes de Magisteri, que va ésser una plataforma més modesta, però també eficaç.

L'any 1977, després d'una llarga i dura vaga, els mestres interins aconseguiren cinc convocatòries restringides per a l'accés a la funció pública docent.

La transició democràtica suposà la legalització dels partits polítics i dels sindicats i l'aprovació de la Constitució del 1978. Un any abans, 1977, la signatura de los *Pactos de la Moncloa* va suposar un impuls a les construccions escolars, deixades de banda des del temps de la II República. A les Illes Balears, els treballadors i les treballadores de l'ensenyament privat romperen, després d'una forta vaga, els límits salarials fixats als pactes citats (1978).

El pacte constitucional va estar en perill a l'hora de negociar-se l'article 27 referit a l'educació. L'acord arribà amb una redacció de síntesi que va recollir reivindicacions progressistes, com la gestió democràtica i la garantia del dret a l'educació, i d'altres de conservadores, com el dret dels pares a decidir la formació religiosa dels seus fills i que els poders públics donassin suport als centres docents que reunissin els requisits que marcava la llei.

A les Balears, com a la resta de l'Estat, esclatà el mes d'abril del 78 una vaga per reivindicar la dedicació exclusiva del professorat estatal, vaga que durà més de quinze dies i resultà un èxit total.

El mes de setembre, l'STEI encetà una campanya per aconseguir que els mestres destinats fora quedassin a les Illes. També cal destacar el fet que els mestres cursetistes del 1936 obtenien el reingrés a Magisteri, quaranta anys després d'haver sofert represàlies per part de la dictadura franquista.

Els governs de la UCD

El govern de la UCD presentà un projecte de llei d'estatut de centres docents de caràcter regressiu que va ésser fortament contestat pel sector docent, per la forta jerarquizació que comportava. Després de ser aprovat, fou declarat parcialment no

ajustat a la Constitució pel Tribunal Constitucional.

L'any 1982 el govern intentà jerarquitzar el professorat proposant un ampli ventall de nivells retributius. L'STEI participà en una campanya del «no» a la jerarquizació que sintonitzà molt bé amb el professorat i aconseguí que no fos aplicat.

El «naixement» jurídic de la UIB, l'any 1978, té com a antecedents propers: l'any 1951 quan la Universitat de Barcelona patrocina el reconeixement de l'Estudi General Lull·lià; la càtedra Ramon Lull (1959) antecedent de la Facultat de Filosofia i Lletres; la creació de les facultats de Ciències i de Dret, i la consolidació de la Facultat de Filosofia i Lletres, impulsada pel Patronat d'Estudis Universitaris.

L'STEI —des de la seva constitució formal— va donar suport a aquest procés.

Un episodi rellevant d'aquesta època fou el fet que la Comissió Gestora de la Universitat rebutjàs la candidatura del professor Manuel Tuñón de Lara com a catedràtic emèrit d'història, el 25 d'abril del 1980. Aquest fet va posar de manifest que «tenim una Universitat a mitges, sense estatuts, dependent de la decisió d'una gestora que no té reglament i encara ha de demanar permís a Madrid quan aconsegueix prendre una resolució. Així funcionen moltes coses actualment. Cal denunciar-ho a l'opinió pública i a l'Administració mateixa perquè se n'enterin (sic), però sobretot és necessari treballar tots els qui formin part de la Universitat, per posar-la realment en marxa, perquè és evident que fets com aquests tornaran a passar», com deien els representants de l'assemblea d'estudiants d'història en un escrit publicat a la revista *Pissarra* (número 26, maig-juny de 1980).

Els governs socialistes

Durant l'etapa dels distints governs socialistes (1982-1995) es produí el desenvolupament legislatiu de l'article 27 de la Constitució: la

LRU, la LODE, la LOGSE i la LOPEGCE.

Es fa difícil de sintetitzar el posicionament sindical davant l'allau legislatiu i de propostes dels diferents governs del PSOE. La LODE (1985) fou contestada pel sector progressista de l'ensenyament, perquè considerava que era una llei que legitimava l'herència del sistema educatiu rebut i no plantejava la reforma democràtica de l'ensenyament, i pel sector més reaccionari, que impulsà mobilitzacions en defensa d'una visió elitista de l'ensenyament privat.

L'aprovació de la LRU (1983) és, des de la nostra òptica, un intent parcialment aconseguit de dotar d'autonomia de decisió les universitats i trencar amb una concepció centralista de l'ensenyament superior.

Tot i la modernització que ha representat el desplegament de la LRU, les polítiques que s'han desenvolupat en els darrers anys han anat retallant objectivament els recursos públics a les universitats i disminuint la seva capacitat de gestió autònoma.

L'STEI, tot i valorar que el Consell Social és un instrument de participació de la societat que envolta la Universitat, considera que la composició no és la més adient quan s'ha exclòs, fins ara, la representació del sindicat majoritari a l'àmbit de l'ensenyament de les Illes, l'STEI.

La política educativa dels governs del PSOE respecte a l'ensenyament privat va passar per l'establiment de concerts educatius en un intent d'evitar una guerra escolar. Des de l'STEI es criticà, i es continua criticant, que la privada concertada no tenguí els mateixos paràmetres de gestió democràtica, de selecció de personal i d'admissió d'alumnes que els centres públics i que els treballadors d'aquest sector no estiguin equiparats salarialment als treballadors del sector públic. També hem denunciat el perill que un sistema educatiu, que considerem que ha d'aspirar a compensar desigualtats, consolidi, encara que sigui de manera encoberta, una doble

xarxa: la pública per als menys afavorits i la privada per als privilegiats.

A l'ensenyament privat concertat, durant aquesta dècada llarga de govern socialista, es produïren diverses vagues a fi d'aconseguir la negociació amb les patronals.

Quasi deu anys després de l'aprovació de la Constitució es convocaren les primeres eleccions sindicals a l'ensenyament públic (1987). L'STEI resultà guanyador amb un 51,85% dels delegats electes (14) i un 49,93 dels vots emesos. Elecció rere elecció (1990 i 1994) s'han mantingut o superat aquests resultats, tant en l'ensenyament públic com en l'ensenyament privat.

La representació de l'STEI a la UIB també ens situa com a primera força sindical entre el personal docent i investigador, amb 5 delegats obtinguts a les eleccions del 1994.

La primavera del 1988, el moviment sindical es mobilitzà per reivindicar l'homologació salarial, per demanar una legislació que no penalitzés el professorat en el tema de la responsabilitat civil, per demanar estabilitat per al professorat interí i per sol·licitar un concurs únic de trasllats i la negociació del calendari i de la jornada. La difícil sortida del conflicte, juntament amb les mobilitzacions protagonitzades pel moviment estudiantil, provocaren el relleu del ministre Maravall per Javier Solana. Com a resultat de la vaga, el MEC garantí als mestres, agregats, professors de FP i catedràtics els nivells 21, 24 i 26, respectivament, a més d'un complement específic generalitzat.

Amb posterioritat, el MEC va negociar un canvi en les retribucions i introduí els sexennis, lligats a la formació. Aquest acord no va ésser acceptat per l'STEI perquè no aconseguia un complement generalitzat per a tots, inclosos els mestres interins, i perquè lligava retribucions i formació.

La LOGSE (1990) va ésser el resultat de la necessitat d'adaptació del sistema educatiu de l'Estat espanyol al sistema productiu europeu i de la urgència per donar respostes a les altes cotes de fracàs escolar, les rei-

vindicacions dels sectors progressistes, el desajustament entre l'escolarització obligatòria i l'edat laboral, el descens de la natalitat, etc.

La manca d'un finançament adequat, la reconversió laboral i les mesures burocràtiques que limiten la participació (LOPEGCE-1995) han suposat la introducció d'elements de desencís i d'involució.

El govern del PP

La victòria a les passades eleccions generals ha permès al PP formar govern amb el suport dels nacionalistes bascos, catalans i canaris.

La política del PP en el camp educatiu és de caire neoliberal; una política que deixa l'ensenyament en mans del mercat, que propugna la privatització dels sistemes educatius partint de l'afirmació que en el sistema educatiu hi ha una crisi d'eficiència i de productivitat. Es planteja l'ensenyament des de l'òptica gerencial i no des del punt de vista de la democratització, entenent la qualitat educativa des del més pur estil mercantilista.

L'inici del curs 1997-1998 s'ha caracteritzat per una pèsima planificació de recursos per part del MEC i per la retallada de recursos a l'ensenyament, cosa que ha provocat la protesta de pares, alumnes i docents de l'ensenyament secundari i ha generat un greu malestar entre els mestres d'educació primària i de primer cicle d'ESO.

L'any 1998 serà l'any del traspàs de l'educació. Som la darrera comunitat autònoma amb llengua pròpia diferent de la castellana que assolirem aquesta competència i serem la primera de les comunitats de l'article 143 que ens atrevirem a fer-ho.

Recordem que fórem la darrera comunitat autònoma que va assolir la transferència en matèria universitària (l'1 de gener de 1997), amb unes condicions de finançament que, tot i suposar l'increment d'uns 800 milions, situava la despesa per alumne per sota de la mitjana de la resta d'universitats, en unes 65.000 pesse-

tes. En els primers pressuposts autonòmics, el Govern ha decidit congelar en la pràctica els recursos públics destinats a la UIB, encara que en el darrer moment ha incrementat la partida de personal en un 2,1%, la qual cosa representa la pujada dels sous dels empleats públics.

L'STEI reclama a la Conselleria d'Educació la constitució de la Mesa d'Universitat per a la negociació d'aquells aspectes que afecten les condicions laborals de tot el personal de la UIB i reclama l'obertura de la negociació de l'equiparació retributiva.

Quant a l'educació no universitària, l'STEI considera insuficient la dotació econòmica signada pel Govern Balear i està preocupat per la manca de preparació prèvia i per com s'organitzarà i funcionarà l'administració educativa autonòmica. Esperam que no es reproduïxin els vicis i errors que hem patit durant vint anys per part de l'administració central, que es tenguí present la realitat pluriinsular, que es doni un impuls a la potenciació de la llengua catalana i a la nostra cultura i que, en definitiva, s'estableixi un marc de negociació i de relació que permeti no tan sols de plantejar els problemes sinó d'anar cercant i trobant solucions adients. Bona falta ens fa! ♦